

# Україні – 20. Від державної – до ринкової економіки. Погляд соціолога

18 серпня 2011

[Прес-релізи](#)

Прес-конференція

## **Організатори прес-конференції :**

- Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва
- Інститут соціології НАН України

## **Учасники :**



- **Анатолій Арсєнко** – провідний науковий співробітник Інституту соціології НАН України
- **Ірина Бекешкіна** – старший науковий співробітник Інституту соціології НАН України, директор Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва
- **Олександр Гончарук** - старший науковий співробітник Інституту соціології НАН України
- **Ольга Іващенко** – старший науковий співробітник Інституту соціології НАН України

Інститут соціології НАН України розпочав дослідження громадської думки «Моніторинг соціальних змін» майже одразу з народженням незалежної країни, з 1992–1994 рр. За ці роки було отримано чимало цікавих результатів, які стануть предметом розгляду на прес-конференції, організованій Інститутом соціології НАН України та Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва.

## **Питання до розгляду:**

- Як змінювалося ставлення до ринкової економіки протягом 20 років?

- Як змінювалося сприйняття українцями рівня свого матеріального добробуту?
- Як змінювалося ставлення українців до купівлі-продажу землі?
- Як змінювалася структура зайнятості населення?

### **Україні – 20: моніторинг соціальних змін. Від державної – до ринкової економіки**

*У прес-релізі представлено деякі з результатів багаторічного проекту Інституту соціології НАН України «Моніторинг соціальних змін», який був розпочатий з 1992–1994 рр. Щороку було опитано в середньому 1800 осіб за репрезентативною вибіркою, що представляє доросле населення України (старше 18 років). В опитуванні 2011 року (квітень) було опитано 1200 осіб за репрезентативною вибіркою. Польовий етап дослідження здійснювала фірма TNS-Україна.*

- За роки ринкових перетворень в Україні істотно погіршилося ставлення населення до приватизації. У 1992 році негативно ставилися до приватизації великих підприємств 32%, позитивно – 25% (42% свого ставлення не визначили), а у 2010 році негативно сприймали велику приватизацію 61%, позитивно – 13% (24.5% не визначилися). Значно більшу прихильність українці виявляли і виявляють до приватизації малих підприємств, проте й тут ставлення дещо погіршилося: у 1992 році позитивне ставлення висловили 50%, у 2010 – 40%, негативне – відповідно, 14% і 28%.
- Перспектива приватизації землі у 1992 році сприймалася цілком позитивно: у 1992 році передачу у приватну власність землі підтримували 63.5% українців, натомість, не підтримували - лише 14%. Ставлення до приватної власності на землю погіршувалося з року в рік, і у 2010 році вже 51% українців виявляли неприхильність до приватизації землі і лише 24% - ставилися до цього позитивно. Якщо у 1994 році були згодні дозволити купівлю-продаж землі 38.2%, то у 2010 році їх стало значно менше – 26%, а от тих, хто не згоден дозволити купівлю-продаж землі, побільшало – з 44% у 1994 році до 57% у 2010 році.
- Українці за весь час незалежності вкрай низько оцінювали економічну ситуацію у країні. За шкалою від 0 (дуже погана) до 10 (дуже добра) балів середній бал оцінки коливався від 1,3 бала (1998 р.) до 3,0 бала (у передкризовому 2008 р.). У 2010-му післякризовому році він знову впав до 2,5 бала.
- Загальна самооцінка українцями матеріального рівня свого життя у 1994-2011 рр. була невисокою. За шкалою від 0 (найнижчий) до 10 (найвищий) балів середній

бал оцінки матеріального рівня життя коливався від 2,4 бала (1998 р.) до 3,8 бала (у передкризовому 2008 р.). На початку 2011 р. він становив 3,2 бала, при цьому самооцінки матеріального становища 73,5% опитаних містилися в нижньому інтервалі бальної шкали (0–4 бали). Один із п'яти респондентів (19,4%) оцінив власний добробут як 5 балів, а вище цієї позначки самооцінка матеріального становища сягала лише у 12,5% опитаних. Найвищі три сходинки оцінки (8–10 балів) обрали сумарно 0,8% респондентів.

- Як свідчать самооцінки респондентами матеріальних умов їхнього життя, в 2002-2011 рр. добробут сімей підвищувався повільно. За цей період частка респондентів, які представляють сім'ї, що жевріють в злиднях і відчують голод, скоротилася з 13% у 2002 р. до 8% у 2011 р. У 2002-2011 рр. також майже в півтора рази (з 61% до 44%) скоротилася частка представників сімей, споживання яких обмежується тільки необхідним раціоном. Частка тих респондентів, чийм сім'ям вистачає в цілому на прожиття, зросла з 23,5% в 2002 р. до 31% в 2011 р. і була найвищою — 38% — в 2010 р. Частка респондентів із сімей, в яких коштів вистачає на все необхідне, але їм не до заощаджень, становила 12% у 2002 р. і стільки ж — 12% у 2011 р. Щоправда, напередодні економічної кризи, в 2008 р., частка представників таких сімей сягала п'ятої частини опитаних (21%). Респонденти, які відзначали, що їхні сім'ї живуть у повному достатку, щорічно становили скоріше виняток (0,2–0,6%).
- Ринкові реформи супроводжувалися відчуттям нестабільності і наявності загроз в економічній і соціальній сферах. В 1992-2010 рр. зросла кількість українців, що відчували загрозу безробіття (з 60% у 1992 році до 80% у 2010 р.), зупинки підприємств (з 13% до 43%), зростання цін (з 66% у 1992 році до 84% у 2010 р.), невиплати зарплат, пенсій (від 65% у 2002 р. до 74% у 2010). Водночас істотно поменшало тих, хто відчуває загрозу голоду (від 50% у 1992 році до 35% у 2010).
- У загальних оцінках населенням впливу 20-річних ринкових перетворень на різні аспекти соціально-економічного життя негативи істотно переважають над позитивами. Серед позитивів люди відзначили насамперед різноманіття товарів широкого споживання (45%), а також можливості проявити підприємницьку ініціативу (35%) та можливості для відпочинку і туризму (29%). Водночас більше половини населення вказали на негативний вплив ринкових реформ на рівень життя (59%) і можливості працевлаштування (56%). Значна кількість громадян вважає, що ринкові перетворення негативно позначилися на ефективності економіки (37%), соціальному забезпеченні (40%), рівності життєвих можливостей людей (39%) і низці інших суттєвих аспектів соціально-економічного життя — законслухняності, соціальній згуртованості та соціальній справедливості.
- Із запровадженням і розширенням ринкових засад в українській економіці впродовж 90-х і початку 2000-х років постійно скорочувалась чисельність зайнятих у державному секторі й відповідно зростала чисельність зайнятих у приватному

секторі. У 1994 році у державному секторі працювали 51% населення, у приватному – 6%, у 2010-му у приватному – 30%, у державному – 20%. Водночас з 1994 зросла кількість тих, хто не працює (перебуває на пенсії, навчається тощо), – з 39% до 48% у 2010 році.

- Впродовж всіх років моніторингу на працю поза основним місцем роботи за сумісництвом для додаткового заробітку вказували 10-12% респондентів, але 2010 р. таких, що отримували додаткову платню за роботу у позаробочий час, налічувалась майже третина - 28,9%.
- Протягом усього часу досліджень неможливість мати додатковий заробіток перебувала серед основних «дефіцитів», якого не вистачає більшості населення (максимально – 56% у 1998 і 2000 рр., мінімально – 39% у 2004 р.). Не цікавила можливість додаткового заробітку лише 15-19%).

<http://dif.org.ua/ua/press/hvijiojiojikj>